

Al in de tweede helft van de negentiende eeuw kon men in Indië spreken van een versterking van de Islam. Het aantal Mekkagangers groeide, talrijke Islam-predikers gingen rondtrekken, er vormden zich (soms geheime) Islamietische genootschappen en de aantallen simpele dorpsschooltjes waarin jonge kinderen in een voor hen vreemde taal, het Arabisch, enkele geloofsformules leerden herhalen, en Islamietische seminaria, *pesantrèns*, namen toe. Wat met dit alles werd versterkt, was de Islam in zijn traditionele vormen, nog daterend uit de Middeleeuwen. In de laatste decennia van de negentiende eeuw begon zich evenwel in Egypte onder de impuls vooral van de godsdienstleraar Mohammed Abdoeh een hervormingsbeweging af te tekenen die, teruggaande op de teksten van de Koran en hun eerste commentaren, de Islam wilde zuiveren van latere toevoegsels en tegelijk het verbod wilde opheffen om onderwijs te geven in moderne wetenschappen en in de geschiedenis van de godsdiensten van Europa. 'Het reformisme', aldus de Nederlandse historicus A. P. E. Korver,

'was rationalistisch. Het geloofde in vooruitgang en wetenschap. Een leven van naartste arbeid werd positief gewaardeerd. Fatalisme en ascese werden verworpen. Reformisten streefden er naar, de godsdienst te ontdoen van allerlei leerstukken die er in de loop der eeuwen waren bijgekomen en tot vaste geloofsartikelen geworden. Zij eisten voor het individu het recht op, deze latere traditie kritisch te onderzoeken in het licht van de oorspronkelijke openbaring. . . . Ook streefde men in reformistische kring naar een meer persoonlijke godsdienstbeleving in plaats van de vormelijke godsdienstbeoefening die gebruikelijk was geworden. Men trachtte dit o.a. te bereiken door vervanging van het Arabisch als liturgische taal door de landstaal.'¹

Abdoeh en de anderen die tot die hervorming het initiatief namen, beseften dat de wereld van de Islam in zijn contact met de Christelijke wereld steeds zwakker zou komen te staan indien de Islam de verworvenheden van de moderne wetenschappen niet wist te integreren.

Rechtstreeks en via Arabië werden die nieuwe denkbeelden o.m. naar

hun godsdienst laten gelegen liggen; maar zeker is dat de mahomed. inlander mahomedaan wil zijn . . . en ik durf zonder vrees voor tegenspraak de stelling uitspreken dat de inlander gemiddeld beter mahomedaan is dan de Hollander gemiddeld Christen.' (brief, 22 febr. 1912, in van der Wal: *Opkomst*, p. 158)

¹ A. P. E. Korver: *Sarekat Islam 1912-1916*, p. 6.